

Шемаєв В.М.

*доктор економічних наук,
директор Офісу з міжнародних проєктів,
Акціонерне товариство «Укрзалізниця»*

Онофрійчук А.П.

*кандидат економічних наук, докторант,
Університет економіки та права «КРОК»*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-294-7-16>

ВІД ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ – ДО ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ: ЗАЛІЗНИЧНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Посилення кризових явищ у світі в останні роки, що характеризувалися негативним впливом пандемії COVID-19 та її наслідками, що проявлялися в уповільненні економічного зростання, нестабільністю на світових ринках, порушеннях ланцюгів постачання, посиленням конкуренції на світових та національних ринках транспортно-логістичних послуг тощо посилили увагу в теоретичних та прикладних дослідженнях до міждисциплінарного концепту стійкості та нового підходу до наукових досліджень щодо стійкості (англ. *resilience thinking*). В Україні також створюється система національної стійкості, яку унормовано Концепцією забезпечення національної системи стійкості, затверджена Указом Президента України від 27 вересня 2021 року.

Згідно Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженої Указом Президента України від 11 серпня 2021 р. № 347/2021 «Про Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» було визначено, що поступове зміцнення економічної стійкості та відповідно невразливості національної економіки до зовнішніх і внутрішніх загроз – це безпековий напрям (поряд з напрямом економічного розвитку) у контексті стратегічного курсу забезпечення економічної безпеки держави.

Повномасштабне вторгнення агресора в Україну 24 лютого 2022 року спровокувало розгортання значного масиву ризиків для всіх сфер та рівнів соціально-економічного життя в Україні, зокрема, негативно відобразилося на основних галузях її транспортної інфраструктури та викликало значні кризові явища і в сфері залізничних перевезень. Це значно пришвидшило подальший розвиток майже всіх елементів національної системи стійкості та отримала їх справжню перевірку в практичній площині. Зокрема, стійкість залізничних перевезень показала дуже високі адаптивні здібності та міцність.

Водночас наразі практичні напрацювання у сфері стійкості дещо випереджують їх теоретичне обґрунтування, що актуалізує здійснення наукових досліджень у цієї сфері.

Зокрема, розробка понятійного апарату та виділення нового об'єкту економічного аналізу – «економічна стійкість залізничних перевезень» є необхідною і обґрунтованою в сучасних умовах.

З цією метою розроблено тлумачення понять, пов'язаних із стійкістю залізничних перевезень, зокрема: «стійкість залізничних перевезень»- це здатність національної системи залізничних перевезень ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування і подальший розвиток залізничних перевезень у внутрішньому і міжнародному сполученнях та надання інших транспортних послуг, а також швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій.

У зв'язку з цим, поняття «управління стійкістю залізничних перевезень» пропонується розглядати як здатність суб'єктів забезпечення національної стійкості у сфері залізничного транспорту (КМУ, Міністерство інфраструктури України, АТ «Укрзалізниця») реалізувати функції державного регулювання/ринкового управління задля ідентифікації, підготовки, реагування на загрози, адаптації до змін безпекового середовища, підтримки сталого функціонування до, під час і після настання кризової ситуації задля збереження функціонування і подальшого розвитку залізничних перевезень у внутрішньому і

міжнародному сполученнях та надання інших транспортних послуг усім споживачам без обмежень за ознаками форми власності та видів діяльності тощо.

На основі аналізу галузевих загроз і особливостей сфер діяльності залізничних перевезень можна сформувати архітектуру стійкості залізничних перевезень як системи, основними елементами якою є: виробнича, ресурсно-вагонна, маркетингова, акціонерно-ринкова, фінансово-економічна ефективність та стійкість, організаційно-управлінська, соціальна, інноваційно-технологічна, безпека комерційних відносин, інформаційно-технологічна складові.

Це має важливе значення не лише для розуміння концепту стійкості та особливостей його застосування у цієї сфері, але й для оцінки та розроблення на їх основі конкретних управлінських механізмів і практичних рекомендацій для формування державної політики відповідного спрямування.